

KOMISJA EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 17.7.2012 r.
COM(2012) 391 final

**SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Wdrożenie europejskiego instrumentu mikrofinansowego Progress – 2011

**SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Wdrożenie europejskiego instrumentu mikrofinansowego Progress – 2011

SPIS TREŚCI

1.	Wprowadzenie.....	4
2.	Wdrażanie na poziomie podmiotów udzielających mikrokredytów	4
2.1.	Zawarte umowy.....	4
2.2.	Finansowane działania	6
2.3.	Przyjęte i odrzucone wnioski	10
3.	Wpływ na poziomie mikrokredytobiorców	10
3.1.	Wielkość mikrokredytów i liczba beneficjentów.....	10
3.2.	Rodzaje beneficjentów końcowych.....	11
3.3.	Wpływ mikrofinansowania Progress na kwestie społeczne i zatrudnienie.....	12
4.	Komplementarność i koordynacja z innymi instrumentami Unii Europejskiej	15
5.	Wnioski i perspektywy.....	17

1. WPROWADZENIE

Europejski instrument mikrofinansowy Progress (mikrofinansowanie Progress) na rzecz zatrudnienia i włączenia społecznego ustanowiono w marcu 2010 r. na mocy decyzji nr 283/2010/UE (zwanej dalej „decyzją”).

Podmioty udzielające mikrokredytów w państwach członkowskich UE mogą zwrócić się do Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego (EFI) z wnioskiem o przyznanie im gwarancji lub instrumentów kapitałowych (instrumentów dłużnych, udziałów kapitałowych i instrumentów podziału ryzyka), aby mogły stać się pośrednikami w ramach mikrofinansowania Progress¹. Podmioty te udzielają mikrokredytów (kredytów o wartości poniżej 25 000 EUR) mikroprzedsiębiorstwom lub osobom fizycznym, w szczególności osobom bezrobotnym, zagrożonym utratą pracy lub zagrożonym wykluczeniem społecznym, a także innym osobom znajdującym się w niekorzystnej sytuacji, jeżeli chodzi o możliwość zabezpieczenia tradycyjnej pożyczki. Mikrokredyty muszą być udzielane do celów związanych z ustanawianiem lub rozwojem mikroprzedsiębiorstw. Na lata 2010–13² Unia Europejska udostępnia kwotę 103 mln EUR na rzecz mikrofinansowania Progress, a Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) zobowiązał się zapewnić dodatkowe 100 mln EUR na rzecz instrumentów kapitałowych. Łączną kwotę 203 mln EUR rozdzielono pomiędzy dwa kanały w następujący sposób: 25 mln EUR przewidziano na gwarancje, zaś 178 mln EUR – na instrumenty kapitałowe. EFI wdraża mikrofinansowanie Progress w imieniu Komisji oraz EBI.

Rok 2011 był pierwszym pełnym rokiem funkcjonowania instrumentu mikrofinansowania Progress. Zgodnie z art. 8 decyzji niniejsze sprawozdanie obejmuje wdrażanie na poziomie podmiotów udzielających mikrokredytów, z uwzględnieniem umów zawartych z EFI, rozmieszczenia geograficznego, działań objętych finansowaniem oraz przyjętych i odrzuconych wniosków. W drugiej części sprawozdania przeprowadza się analizę wpływu na poziomie mikrokredytobiorców, z uwzględnieniem rodzajów beneficjentów oraz podziału środków pod względem sektorowym, w oparciu o dostępne na tym etapie dane. Ostatnie sekcje są poświęcone kwestii komplementarności mikrofinansowania Progress z innymi instrumentami oraz potencjalnym zmianom, jakie mogą zajść w przyszłości. Sprawozdanie dotyczy roku 2011, ale w miarę możliwości uwzględnia się w nim również bardziej aktualne dane.

2. WDRAŻANIE NA POZIOMIE PODMIOTÓW UDZIELAJĄCYCH MIKROKREDYTÓW

2.1. Zawarte umowy

Rodzaje pośredników

¹ Aby zapoznać się z dodatkowymi informacjami zob. sprawozdanie dotyczące wdrażania z 2010 r., COM(2011) 195.

² Poza początkowo przewidzianą kwotą 100 mln EUR, kolejne 3 mln EUR zostały dodane w ramach działań przygotowawczych Parlamentu Europejskiego (aby zapoznać się z dodatkowymi informacjami zob. sprawozdanie dotyczące wdrażania z 2010 r.).

Z mikrofinansowania Progress może skorzystać wielu pośredników na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym, w tym banki i instytucje pozabankowe, a także instytucje prywatne i publiczne. Przedstawiciele sektora wykazali duże zainteresowanie rozwiązaniami oferowanymi w ramach instrumentu. Do marca 2012 r. EFI podpisał 18 umów z 16 podmiotami udzielającymi mikrokredytów:

- ośmioma instytucjami pozabankowymi: *microStart* (BE), *Mikrofond* oraz *JOBS MFI* (BG), *Créasol* (FR), *Qredits* (NL), *Inicjatywa Mikro* (PL), *FAER* oraz *Patria Credit* (RO);
- siedmioma bankami: *Central Cooperative Bank* (CY), *Pancretan Cooperative Bank* (EL), *Siauliu Bankas* (LT), *FM Bank* (PL), *Millenium Bank* (PT), *Banca Transilvania* (RO) oraz *Volksbank Slovenia* (SI);
- jedną instytucją publiczną: *ICREF* (ES).

Dzięki zaangażowaniu różnorodnych pośredników instrument jest w stanie zapewnić dostęp do kredytów szerokiej rzeszy mikroprzedsiębiorców (zob. również pkt 3.2).

Instrument gromadzi podmioty udzielające mikrokredytów reprezentujące wszystkie szczeble terytorialne. Niektóre z nich obejmują swoim zasięgiem terytorium całego kraju, np. *FM Bank* w Polsce, podczas gdy inne prowadzą działalność na skalę regionalną lub lokalną. Na przykład hiszpańska instytucja *ICREF* koncentruje się na regionie Murcji, podczas gdy portugalski *Millenium Bank* ma swoje oddziały w Lizbonie, Porto, na Azorach oraz na Maderze. Belgijska instytucja *microStart* prowadzi działalność w niektórych obszarach na terenie Brukseli.

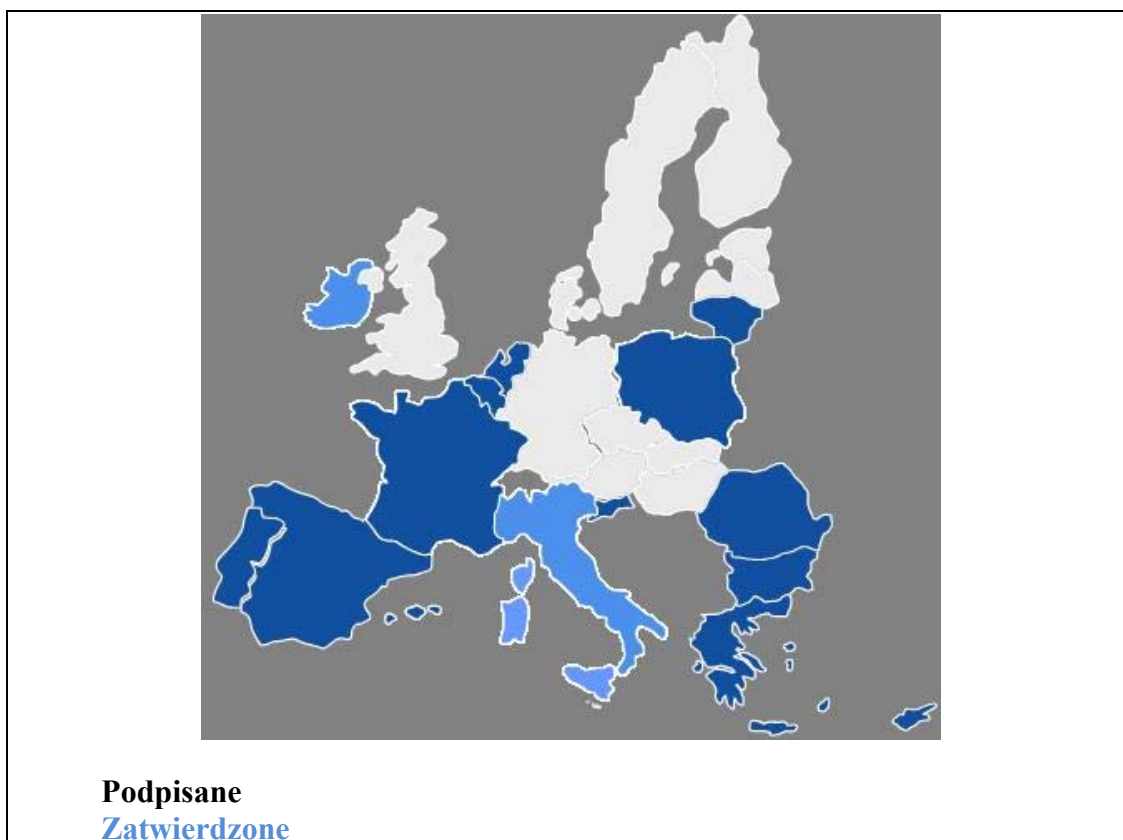
Rozmieszczenie geograficzne

Mimo że mikrofinansowanie Progress jest stymulowane popytem, instrument ma na celu osiągnięcie równomiernego rozmieszczenia geograficznego. W związku z tym EFI jest zobowiązany do wydawania gwarancji pośrednikom w co najmniej 12 państwach członkowskich oraz do przestrzegania ograniczenia dotyczącego poziomu koncentracji gwarancji w poszczególnych państwach.

Do końca marca 2012 r. gwarancji udzielono w sześciu państwach (BE, EL, NL, PL, PT, RO – w celu uzyskania dalszych informacji zob. tabela 1).

Umowy dotyczące instrumentów kapitałowych podpisano w dziewięciu państwach członkowskich: BG, CY, EL, ES, FR, LT, PL, RO oraz SI. Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie zarządzania regulującym kwestie związane z instrumentami kapitałowymi w ramach mikrofinansowania Progress, zaangażowanie pośredników w pojedynczym państwie członkowskim nie może przekraczać 10 % łącznych docelowych zobowiązań ze strony inwestorów, tj. obecnie 17,5 mln EUR. Jedynym państwem, które zbliżyło się do ustalonego limitu, jest Rumunia, gdzie zawarto trzy umowy o łącznej wartości 16,5 mln EUR.

Rozmieszczenie geograficzne mikrofinansowania Progress (marzec 2012 r.)
--

2.2. Finansowane działania

Gwarancje

W ramach kanału gwarancji mikrofinansowania Progress, który jest finansowany wyłącznie przez Komisję, EFI może wydawać podmiotom udzielającym mikrokredytów gwarancje portfelowe lub udzielać kontrgwarancji zabezpieczających instytucje, które z kolei wydają gwarancje w celu pokrycia portfeli mikrokredytów instytucji mikrofinansowych. Posiadanie gwarancji ułatwia podmiotowi udzielającemu mikrokredytów obsługiwanie grup docelowych uznanych za grupy podwyższonego ryzyka, takich jak osoby rozpoczynające działalność gospodarczą, które nie mają jeszcze żadnej historii działalności, młodzież lub osoby należące do grup mniejszości. Wynika to z faktu, że gwarancja obejmuje wszelkie możliwe przypadki niewykonania zobowiązania, co oznacza zwrot zaległych kwot w ramach mikrofinansowania Progress³. Podmioty ubiegające się o gwarancje to zazwyczaj instytucje mikrofinansowe, które koncentrują się już na grupach podwyższonego ryzyka, takich jak belgijska instytucja *microStart*, utworzona specjalnie z myślą o osobach wywodzących się ze środowisk migracyjnych, czy podmioty udzielające mikrokredytów, które chcą rozszerzyć swoją działalność w zakresie udzielania pożyczek na grupy podwyższonego ryzyka. Dzięki gwarancji przyznanej w ramach mikrofinansowania Progress polski *FM Bank* obsługuje nowo utworzone przedsiębiorstwa, których okres prowadzenia działalności nie przekracza 12 miesięcy.

³ Aby zapoznać się ze szczegółowym opisem gwarancji, zob. sprawozdanie dotyczące wdrażania z 2010 r., COM(2011) 195.

W innych przypadkach gwarancja jest wykorzystywana do poprawy warunków udzielania pożyczki mikro kredytobiorcy, tj. do obniżenia stopy procentowej lub złagodzenia wymogów dotyczących zabezpieczenia. Na przykład w zamian za udzielenie gwarancji zobowiązano rumuńską instytucję *Partia Credit* do obniżenia stopy procentowej o 2,9 punktu procentowego oraz przyjmowania poręczenia osobistego od klientów zamiast żądania od nich ustanowienia rzeczywistego zabezpieczenia.

Ponieważ początkowy popyt na gwarancje w ramach mikrofinansowania Progress był niższy od oczekiwanego, okres obowiązywania gwarancji przedłużono z trzech do sześciu lat. Spowodowało to wzrost zainteresowania gwarancjami – do marca 2012 r. zainicjowano sześć operacji gwarancyjnych.

Instrumenty kapitałowe

W ramach kanału instrumentów kapitałowych, współfinansowanego przez Komisję Europejską oraz EBI, dostępne są cztery rodzaje produktów:

- pożyczki uprzywilejowane⁴,
- pożyczki podporządkowane⁵,
- pożyczki na zasadzie podziału ryzyka⁶,
- udziały kapitałowe (bezpośredni lub pośredni udział).

Pożyczki uprzywilejowane pomagają pośrednikom zachować płynność, którą mogą oni następnie wykorzystać do udzielania mikro kredytów. Zgodnie z początkowymi oczekiwaniami, jak do tej pory produkt ten cieszy się największą popularnością – z pożyczek uprzywilejowanych zdecydowało się skorzystać 13 podmiotów udzielających mikro kredytów. Jedną z przyczyn tak dużej popularności pożyczek uprzywilejowanych jest fakt, że jest to stosunkowo prosty produkt i można z niego skorzystać szybciej niż z bardziej złożonych pożyczek podporządkowanych lub pożyczek na zasadzie podziału ryzyka czy też udziałów kapitałowych.

Pożyczki podporządkowane zapewniają ulgę w kapitale, w szczególności małym bankom dążącym do zwiększenia swojej adekwatności kapitałowej w celu spełnienia wymogów prawnych. Instrumenty te ułatwiają pozyskanie dodatkowych środków finansowych od innych inwestorów i w związku z tym przyczyniają się do powstania efektu dźwigni. W przypadku pożyczek podporządkowanych pośrednicy muszą stworzyć portfel mikro kredytów, którego wartość jest co najmniej dwukrotnie wyższa od wartości zaciągniętej pożyczki. Do marca 2012 r. jeden podmiot udzielający mikro kredytów (*Volksbank Slovenia*) podpisał umowę o pożyczkę podporządkowaną.

Pożyczki na zasadzie podziału ryzyka łączą elementy pożyczek uprzywilejowanych z podziałem ryzyka portfelowego. W przypadku tego rodzaju pożyczek pośrednicy są zobowiązani do dysponowania kwotą odpowiadającą kwocie zaciągniętej pożyczki.

⁴ W przypadku gdy kredytobiorca zostanie postawiony w stan upadłości, pożyczki uprzywilejowane muszą zostać spłacone przed jakimikolwiek innymi zobowiązaniami.

⁵ Finansowanie podporządkowane wierzycielom uprzywilejowanym.

⁶ Pożyczki uprzywilejowane połączone z udziałem w ryzyku dotyczącym portfela mikro kredytów.

Oznacza to, że wartość efektu dźwigni stanowi również co najmniej dwukrotność początkowej kwoty. Pożyczki na zasadzie podziału ryzyka najchętniej wybierają banki, zwłaszcza w kontekście projektów ograniczania działalności⁷.

Udział kapitałowy może przybrać postać bezpośrednich inwestycji w podmiot udzielający mikrokredytów lub pośrednich inwestycji w fundusz inwestujący w podmioty udzielające mikrokredytów. Ponieważ posiadanie udziałów kapitałowych ułatwia podmiotom udzielającym mikrokredytów uzyskanie dodatkowych środków finansowych, pośrednicy mają obowiązek stworzyć portfel mikrokredytów, którego wartość jest co najmniej trzykrotnie wyższa od kwoty otrzymywanej inwestycji kapitałowej⁸.

Komplementarność pomiędzy gwarancjami i instrumentami kapitałowymi

Dzięki szerokiej gamie oferowanych produktów mikrofinansowanie Progress służy wielu pośrednikom w różnych częściach Europy. Ponadto dwa kanały przewidziane w ramach mikrofinansowania Progress wzajemnie się uzupełniają. Po pierwsze, dostępność zarówno gwarancji, jak i instrumentów kapitałowych wywiera pozytywny wpływ na zasięg geograficzny tych instrumentów, ponieważ są one z reguły wykorzystywane w różnych państwach (zob. sekcja 2.1). Po drugie, w przypadkach, w których podmiot udzielający mikrokredytów otrzymał wsparcie za pośrednictwem obydwu tych kanałów, produkty są wykorzystywane w sposób komplementarny. Na przykład *Pancretan Cooperative Bank* (EL) zamierza: (i) wykorzystać ochronę przed ryzykiem przyznawaną w ramach gwarancji do zabezpieczenia bardziej ryzykownego portfela nowych przedsiębiorstw, których historia działalności jest krótsza niż trzy lata, lub nowych kredytobiorców, którzy nie są w stanie zapewnić wystarczającego zabezpieczenia oraz (ii) czerpać środki z pożyczki uprzywilejowanej w celu utworzenia odrębnego portfela przeznaczonego do obsługi istniejących przedsiębiorstw, które w obecnych warunkach gospodarczych miałyby problem z uzyskaniem mikrokredytu.

Tabela 1: Przegląd operacji mikrofinansowania Progress – stan na dzień 31 marca 2012 r.

Państwo członkowskie	Pośrednik	Instrument	Wysokość wsparcia na rzecz pośrednika (EUR)
BE	<i>microStart</i>	Gwarancja	111 375
BG	<i>Mikrofond</i>	Pożyczka uprzywilejowana	3 000 000
BG	<i>JOBS MFI</i>	Pożyczka uprzywilejowana	6 000 000
CY	<i>Cooperative Central Bank</i>	Pożyczka uprzywilejowana	8 000 000
FR	<i>Créasol</i>	Pożyczka uprzywilejowana	1 000 000

⁷ Pierwsza umowa dotycząca pożyczki na zasadzie podziału ryzyka prawdopodobnie zostanie podpisana w 2012 r.

⁸ Umowa w sprawie udziałów kapitałowych zostanie prawdopodobnie zawarta w 2012 r. z funduszem z siedzibą w Zjednoczonym Królestwie.

EL	<i>Pancretan Cooperative Bank</i>	Gwarancja Pożyczka uprzywilejowana	803 250 8 750 000
LT	<i>Siauliu Bankas</i>	Pożyczka uprzywilejowana	5 000 000
NL	<i>Qredits</i>	Gwarancja	750 000
PL	<i>FM Bank</i>	Gwarancja	1 940 000
PL	<i>Inicjatywa Mikro</i>	Pożyczka uprzywilejowana	4 000 000
PT	<i>Millenium Bank</i>	Gwarancja	309 488
RO	<i>Patria Credit</i>	Gwarancja Pożyczka uprzywilejowana	960 000 8 000 000
RO	<i>FAER</i>	Pożyczka uprzywilejowana	1 000 000
RO	<i>Banca Transilvania</i>	Pożyczka uprzywilejowana	7 500 000
SI	<i>Volksbank Slovenia</i>	Pożyczka podporządkowana	8 750 000
ES	<i>ICREF</i>	Pożyczka uprzywilejowana	8 000 000
12 państw członkowskich	16 podmiotów udzielających mikrokredytów	18 umów	73 874 068

Wartości finansowe

Na dzień 31 marca 2012 r. zobowiązania EFI wobec podmiotów udzielających mikrokredytów wynosiły łącznie 73,87 mln EUR.

Zobowiązania w ramach kanału gwarancji wynoszą 4,87 mln EUR (z łącznej kwoty 25 mln EUR przeznaczonej na gwarancje). Kwota ta jest znacznie niższa od kwoty 8 mln EUR prognozowanej na koniec 2011 r. EFI potwierdził jednak, że popyt na gwarancje stopniowo się zwiększa. Powinno się to przełożyć na podpisanie w 2012 r. szeregu dodatkowych umów, w tym umów dotyczących większych kwot. Wzrost popytu wynika również z wydłużenia okresu obowiązywania gwarancji z trzech do sześciu lat.

W ramach kanału instrumentów kapitałowych kwota zobowiązań wobec podmiotów udzielających mikrokredytów wynosi 69 mln EUR, co przekracza oczekiwaną kwotę 44 mln EUR. Wynika to z dużego popytu ze strony sektora oraz z nieustannych wysiłków EFI na rzecz zapoczątkowywania transakcji.

Wypłaty w ramach umów o pożyczki uprzywilejowane są realizowane w ratach w okresie od 18 do 24 miesięcy. W związku z tym można oczekiwać, że pożyczki zatwierdzone w 2011 r. zostaną w pełni wypłacone w 2013 r. Wypłata pierwszej raty następuje po spełnieniu określonych warunków przez podmiot udzielający mikrokredytów, takich jak warunki związane z gotowością operacyjną lub udoskonaleniami w zakresie procedur udzielania pożyczek klientom. Wysokość

pojedynczej wypłaty z reguły nie przekracza 50 % łącznej kwoty zobowiązań. Kolejne wypłaty są realizowane wyłącznie pod warunkiem spełnienia wcześniej wynegocjowanych celów w zakresie udzielania mikrokredytów.

Do marca 2012 r. wypłacono środki w wysokości 19,1 mln EUR: 4 mln EUR na rzecz *Cooperative Central Bank* (CY), 4 mln EUR na rzecz *ICREF* (ES), 4 mln EUR na rzecz *Patria Credit* (RO), 2,5 mln EUR na rzecz *Siauliu Bankas* (LT), 2 mln EUR na rzecz *JOBS MFI* (BG), 1,5 mln EUR na rzecz *Mikrofond* (BG), 0,89 mln EUR na rzecz *Inicjatywy Mikro* (PL) oraz 0,24 mln EUR na rzecz *FAER* (RO).

2.3. Przyjęte i odrzucone wnioski

Aby zostać pośrednikiem w ramach mikrofinansowania Progress, podmioty udzielające mikrokredytów muszą odpowiedzieć na zaproszenie do wyrażenia zainteresowania gwarancjami lub przedłożyć wnioski dotyczące instrumentów kapitałowych bezpośrednio do EFI⁹. EFI ocenia otrzymane wnioski i przeprowadza analizę *due diligence* wobec podmiotów udzielających mikrokredytów, które wystąpiły z wnioskami. W przypadku gwarancji konieczne jest również uzyskanie zgody Komisji. Po uzyskaniu zgody Zarządu EFI umowa jest przedmiotem negocjacji między EFI a pośrednikiem, a następnie zostaje podpisana.

Jak dotąd żaden wniosek o przyznanie finansowania w ramach mikrofinansowania Progress nie został formalnie odrzucony. Szereg podmiotów udzielających mikrokredytów zdecydowało się jednak nie składać wniosku po nawiązaniu pierwszego kontaktu z EFI. W przypadku gwarancji wynikało to po części z faktu, iż podmioty udzielające mikrokredytów zorientowały się, że w ostatecznym rozrachunku instrumenty kapitałowe są bardziej odpowiednie dla ich potrzeb.

W przypadku instrumentów kapitałowych operacje, które nie są już elementem oficjalnego etapu przygotowania, obejmują umowy o pożyczkę uprzywilejowaną zawarte z dwoma podmiotami udzielającymi mikrokredytów, które nie potrzebowały już wsparcia udzielanego w ramach mikrofinansowania Progress. Zrezygnowano z możliwości pozyskiwania bezpośrednich udziałów kapitałowych w ramach platformy pożyczek społecznościowych z uwagi na wątpliwości dotyczące zgodności takiej praktyki z treścią decyzji. Mówiąc bardziej ogólnie, niektóre kontakty nawiązane na wczesnym etapie nie doprowadziły do podjęcia konkretnych działań, ponieważ kwoty, o które wnioskowano, były zbyt wysokie, wielkość i jakość ryzyka podmiotu udzielającego mikrokredytów była niewystarczająca lub prowadzona przez ten podmiot działalność w zakresie udzielania pożyczek wzbudzała wątpliwości.

Ponadto szereg umów zatwierdzonych przez Zarząd EFI nie zostało jeszcze podpisanych, a ich przyszłość pozostaje niepewna. Taka sytuacja dotyczy pośredniej inwestycji kapitałowej w fundusz mający swoją siedzibę w Zjednoczonym Królestwie, która została już zatwierdzona w grudniu 2010 r. Z uwagi na zmiany w strukturze organizacyjnej pośrednika wydaje się, że podmiot nie jest już zainteresowany zawarciem umowy z EFI. Negocjacje dotyczące zawarcia zatwierdzonej przez Zarząd EFI umowy z włoskim podmiotem udzielającym mikrokredytów zostały wstrzymane do momentu potwierdzenia nowego zastrzyku kapitałowego na poziomie pośrednika. Również przyszłość umowy o kontrgwarancji

⁹

http://www.eif.org/what_we_do/microfinance/progress/index.htm

zawieranej z włoską instytucją udzielającą gwarancji jest niepewna ze względu na niedawne zmiany wprowadzone w ustawodawstwie krajowym. Wspomniane zmiany utrudniają instytucji udzielającej gwarancji spełnienie wymogów dodatkowości ustanowionych w ramach mikrofinansowania Progress.

3. WPLYW NA POZIOMIE MIKROKREDYTOBIORCÓW

3.1. Wielkość mikro kredytów i liczba beneficjentów

Cele

W odniesieniu do mikro kredytów na rzecz beneficjentów końcowych szacuje się, że łączny budżet w wysokości 203 mln EUR przyniesie, na zasadzie dźwigni finansowej, wynik w postaci mikro kredytów o wartości 500 mln EUR, czyli około 46 000 mikro kredytów.

Na podstawie warunków umownych 18 umów zawartych z podmiotami udzielającymi mikro kredytów oczekuje się, że kwota zobowiązań w wysokości 73,87 mln EUR z marca 2012 r., tj. ponad jedna trzecia łącznego dostępnego budżetu, w nadchodzących latach przyniesie wynik w postaci mikro kredytów o wartości przekraczającej 170 mln EUR. Osiągnięcie tego wyniku zapewnia się poprzez szereg zachęt dla pośredników: niezrealizowanie uzgodnionych celów w zakresie udzielania mikro kredytów, na przykład w ramach pożyczki uprzywilejowanej, oznaczałoby, że podmiot udzielający mikro kredytu musi wcześniej spłacić pożyczkę. Stanowi to wyraźną zachętę do udzielania pożyczek mikro kredytobiorcom w sposób skuteczny i wydajny. Podobną zachętę stosuje się w przypadku gwarancji: zasadniczo są one bezpłatne, jednak podmioty udzielające mikro kredytów, które wypłacą mniej niż 90 % uzgodnionej wielkości mikro kredytów, muszą uiścić opłatę za zaangażowanie.

Wygenerowane wielkości mikro kredytów i liczba beneficjentów

Od marca 2012 r. podmioty udzielające mikro kredytów w BE, BG, ES, LT, NL, PL i RO wygenerowały mikro kredyty o łącznej wartości 26,8 mln EUR (17,8 mln EUR w ramach gwarancji i 9,1 mln EUR w ramach instrumentów kapitałowych)¹⁰. Wynik ten odpowiada 15,72 % wielkości oczekiwanej w ramach 18 umów podpisanych do marca 2012 r.

W ujęciu liczbowym do marca 2012 r. przedmiotowe podmioty udzielające mikro kredytów wypłaciły 2 933 mikro kredyty (1 834 w ramach gwarancji, 1 099 w ramach instrumentów kapitałowych). Stanowi to 17,8 % łącznego wyniku oczekiwanego w odniesieniu do 18 umów.

Według szacunków EFI obecne dane są zasadniczo zgodne z typowym scenariuszem powiększania portfeli mikro kredytów w trwającym 2–3 lata okresie włączenia następującym po podpisaniu każdej umowy. Scenariusze realizacji wskazują zazwyczaj nieliniowy rozwój portfela, który na początku jest wolniejszy, po czym następuje bardziej zdecydowany wzrost wielkości. Po podpisaniu umowy podmiot udzielający mikro kredytów musi przygotować się do rozpoczęcia działalności w

¹⁰

Dane te dotyczą portfeli mikro kredytów stworzonych przez podmioty udzielające mikro kredytów dzięki mikrofinansowaniu Progress.

zakresie udzielania mikrokredytów, szczególnie w przypadku wprowadzenia nowego produktu w zakresie udzielania mikrokredytów. Przykładowo istnieje możliwość, że przed wypłaceniem pierwszego mikrokredytu dana instytucja publiczna musi w drodze przetargu znaleźć bank, z którym będzie współpracować. Proces ten może trwać kilka miesięcy.

Gwarancje mają zazwyczaj dwuletni okres dostępności, zaś pożyczki uprzywilejowane – okres włączenia wynoszący od dwóch do trzech lat. Oznacza to, że w latach 2013–2015 podmioty udzielające mikrokredytów, które do tej pory podpisały umowy, powinny osiągnąć docelowe wielkości i liczby mikrokredytów.

3.2. Rodzaje beneficjentów końcowych

Podmioty udzielające mikrokredytów wspierane w ramach mikrofinansowania Progress docierają do szerokiego grona beneficjentów końcowych.

Niektóre z nich koncentrują się na osobach samozatrudnionych lub mikroprzedsiębiorstwach ogółem, np. bank *Banca Transilvania* (RO) prezentujący się jako „Bank Ludzi Przedsiębiorczych”, bank *Cooperative Central Bank* (CY), posiadający instrument na rzecz przedsiębiorców indywidualnych, lub bank *Pancretan Cooperative Bank*, który koncentruje się na istniejących mikroprzedsiębiorstwach doświadczających problemów z uzyskaniem dostępu do finansowania.

Szereg podmiotów udzielających mikrokredytów kieruje swoje usługi do przedsiębiorców z obszarów wiejskich, koncentrując się na sektorze rolnictwa. Ma to szczególnie znaczenie w państwach, w których banki są najczęściej skoncentrowane w dużych miastach. Instytucje FAER i Patria Credit zapełniają zatem istotną lukę w Rumunii, podobnie jak Mikrofond w Bułgarii. Inicjatywa Mikro (PL) również kieruje swoje usługi do osób samozatrudnionych, szczególnie do producentów rolnych.

Celem szeregu podmiotów udzielających mikrokredytów jest zapewnienie dostępu do finansowania nowym przedsiębiorstwom, które zasadniczo uznaje się za stosunkowo ryzykowne. FM Bank (PL) koncentruje się na przedsiębiorstwach, które istnieją krócej niż 12 miesięcy. Qredits (NL) posiada portfel gwarantowany w ramach mikrofinansowania Progress, z którego finansuje nowe przedsiębiorstwa. Volksbank Slovenia i Pancretan Cooperative Bank (EL) swoje usługi kierują do mikroprzedsiębiorstw, które istnieją krócej niż trzy lata. Pancretan Cooperative Bank również koncentruje się na nowych kredytobiorcach posiadających realny biznesplan, którzy nie są w stanie zapewnić wystarczającego zabezpieczenia.

Ponadto niektórzy pośrednicy w ramach mikrofinansowania Progress kierują swoją działalność do grup szczególnie wrażliwych, takich jak osoby młode i kobiety (ICREF (ES)). JOBS MFI (BG) udziela mikrokredytów i mikroleasingów osobom bezrobotnym lub poszukującym pracy, które pragną rozpocząć własną działalność gospodarczą. Głównymi klientami microStart (BE) są osoby wywodzące się ze środowisk migracyjnych, z kolei Siauliu Bankas (LT) wyznaczył sobie cel polegający na sfinansowaniu 50 % przedsiębiorstw i mikroprzedsiębiorstw, w których zatrudnione są głównie kobiety lub których właścicielami są wyłącznie kobiety. Millennium Bank (PT) w ramach swojego portfela nawiązał współpracę ze

stowarzyszeniem wspierającym osoby dotknięte wykluczeniem społecznym, takie jak bezdomni czy osoby w przeszłości uzależnione od narkotyków oraz Romowie. Créasol (FR) kieruje swoje usługi do bezrobotnych, często wywodzących się ze środowisk migracyjnych, którzy pragną założyć lub rozwinąć swoją działalność gospodarczą oraz którzy uzyskali odpowiedź odmowną od banków w danym regionie.

3.3. Wpływ mikrofinansowania Progress na kwestie społeczne i zatrudnienie

EFI składa sprawozdania do Komisji dotyczące wpływu mikrofinansowania Progress na kwestie społeczne i zatrudnienie, bazujące na informacjach przedstawionych przez podmioty udzielające mikrokredytów otrzymujące wsparcie w ramach instrumentu. Tego rodzaju sprawozdawczość dotycząca skutków społecznych nie jest powszechną praktyką rynkową, przez co wymaga określonych dostosowań procedur i systemów wewnętrznych, tak aby podmioty udzielające mikrokredytów mogły składać sprawozdania do EFI. Obecnie sprawozdanie na temat skutków społecznych należy składać tylko raz w roku w terminie do dnia 30 września.

W 2011 r. przed upływem tego terminu zaledwie pięć podmiotów udzielających mikrokredytów rozpoczęło działalność w zakresie udzielania pożyczek w ramach mikrofinansowania Progress, jednak dane dotyczące niektórych kwestii udostępniają jedynie dwa podmioty udzielające mikrokredytów. Niektóre problemy wyjaśnia fakt, że tego rodzaju sprawozdawczość zastosowano po raz pierwszy. Nie można zatem uznać danych dotyczących skutków społecznych i wpływu na zatrudnienie za reprezentatywne. Jest również zbyt wcześnie, aby można było przedstawić dane dotyczące stabilności przedsiębiorstw, które otrzymały wsparcie.

Tworzenie miejsc pracy i przedsiębiorstw

Miarą wpływu mikrofinansowania Progress na tworzenie miejsc pracy może być liczba osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo, które rozpoczęły działalność gospodarczą z pomocą otrzymanego mikrokredytu. Na podstawie informacji udzielonych przez *microStart* (BE) i *Mikrofond* (BG) można stwierdzić, że miało to miejsce w przypadku 27,46 % klientów. Ponadto z niepotwierdzonych źródeł wynika, że niektóre z osób, które wcześniej były zatrudnione, pracowały tylko w niepełnym wymiarze czasu pracy.

W przypadku niektórych mikroprzedsiębiorstw, które prowadziły już działalność w momencie uzyskania mikrokredytu, z udzielonych informacji wynika, że niemal 60 % takich przedsiębiorstw, które uzyskały wsparcie, istnieje krócej niż jeden rok. Należą one zatem do grupy mikrokredytobiorców uznanych za „ryzykownych”. Ponad jedna trzecia przedsiębiorstw, którym udzielono wsparcia, istnieje krócej niż sześć miesięcy.

Tabela 2: Historia przedsiębiorstw wspieranych przez pośredników w ramach mikrofinansowania Progress (dane z września 2011 r.)

	Do dwóch lat	Do jednego roku	Do pół roku
<i>FM Bank</i>	100 %	94,39 %	58,88 %
<i>Mikrofond</i>	40,93 %	30,38 %	13,50 %
<i>microStart</i>	90,74 %	85,19 %	79,63 %
<i>Patria Credit</i>	90,21 %	79,02 %	73,43 %

<i>Credits</i>	75,42 %	55,87 %	24,39 %
Ogółem	73,01 %	58,63 %	34,69 %

Docieranie do docelowych grup w niekorzystnej sytuacji

W działalność gospodarczą częściej są zaangażowane osoby z wykształceniem wyższym niż osoby posiadające niższy poziom wykształcenia¹¹. Z danych przedstawionych przez *microStart* i *Mikrofond* dotyczących wykształcenia klientów tych instytucji wynika jednak, że ponad trzy czwarte finansowanych mikrokredytobiorców uzyskało zaledwie wykształcenie średnie (71 %) lub wykształcenie podstawowe (5 %). Wynika z tego, że pośrednicy ci obsługują również osoby o słabszej pozycji na rynku pracy.

Jeżeli chodzi o niekorzystną sytuację ze względu na wiek, około 5 % mikrokredytobiorców było w wieku poniżej 25 lat, zaś 13 % było w starszym wieku (powyżej 54 lat). Grupa osób w wieku 25–54 lat z pewnością nie jest jednak jednorodna. Pomiar reprezentacji osób w wieku 25–30 lat wśród beneficjentów końcowych mógłby zapewnić lepszy obraz potencjału mikrofinansowania Progress w zakresie wsparcia młodych osób w znalezieniu pracy. Osoby poniżej 25. roku życia stanowiły niemal 10 % pracowników mikroprzedsiębiorstw objętych finansowaniem, a osoby starsze po 55. roku życia – 12 %.

Istnieją znaczne różnice w danych pod względem płci. O ile zaledwie 28 % klientów instytucji *Mikrofond*, prowadzącej działalność głównie na obszarach wiejskich Bułgarii, stanowią kobiety (jest to wynik niższy od średniego krajowego odsetka kobiet będących przedsiębiorcami wynoszącego 31 %¹²), o tyle większość klientów instytucji *microStart* z siedzibą w Brukseli to kobiety (54 %). Wynik ten jest znacznie wyższy od średniego krajowego odsetka kobiet będących przedsiębiorcami wynoszącego 29 %.

Jeżeli chodzi o docieranie do innych grup w niekorzystnej sytuacji według danych z września 2011 r., dwa podmioty udzielające mikrokredytów, które zgłosiły informacje dotyczące tego wskaźnika, nie finansowały żadnych przedsiębiorców będących osobami niepełnosprawnymi. Instytucja *Mikrofond* zgłosiła jednak, że 18,8 % jej klientów należy do mniejszości prawdopodobnie należącej do społeczności romskich na obszarach wiejskich, na których prowadzi swoją działalność. Wielu spośród klientów *microStart* wywodzi się ze środowiska migracyjnego, z czego 93 % urodziło się zagranicą. Należałoby dostosować wzory w celu odzwierciedlenia tych danych w oficjalnych sprawozdaniach.

Z informacji udzielonych przez cztery podmioty udzielające mikrokredytów wynika, że około 1 % pracowników mikroprzedsiębiorstw objętych finansowaniem to osoby niepełnosprawne, natomiast 8 % należy do grup mniejszości.

Biorąc pod uwagę niewielki rozmiar próby, jest zbyt wcześnie na wyciąganie wniosków dotyczących skutków społecznych i wpływu na zatrudnienie

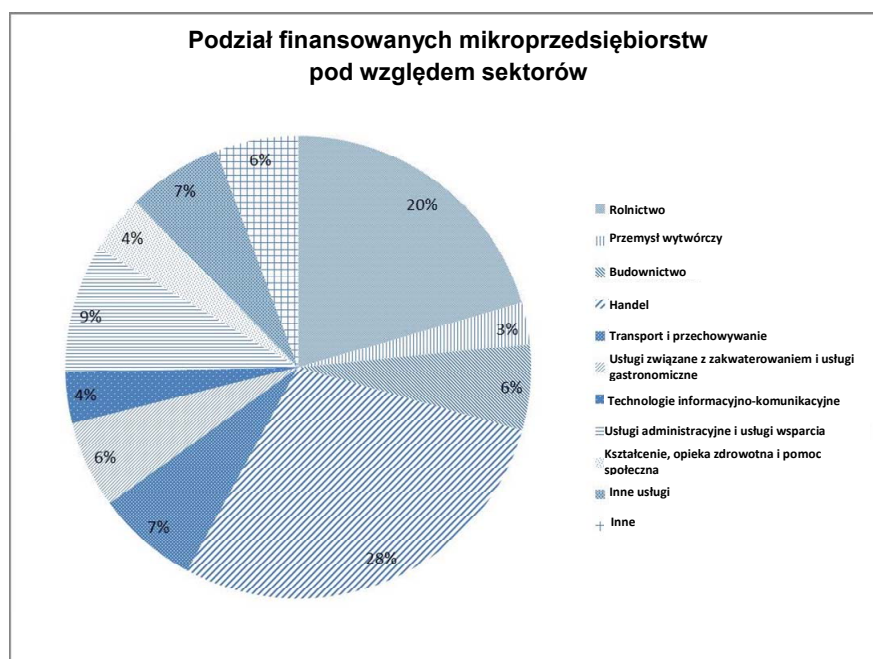
¹¹ Komisja Europejska, Flash Eurobarometer 283, *Entrepreneurship in the EU and beyond. A survey in the EU, EFTA countries, Croatia, Turkey, the US, Japan, South Korea and China*, maj 2010 r.

¹² Komisja Europejska, *Równość kobiet i mężczyzn – rok 2010*, COM(2009) 694 wersja ostateczna.

mikrofinansowania Progress. Z rodzaju grup docelowych wskazanych przez podmioty udzielające mikrokredytów oraz pierwszych przesłanek dotyczących faktycznego wpływu wynika jednak, że w ramach mikrofinansowania Progress wspiera się tworzenie miejsc pracy i obsługuje się grupy w niekorzystnej sytuacji, zgodnie z celem polityki polegającym na promocji włączenia społecznego pod względem finansowym.

Podział przedsiębiorstw pod względem sektorowym i geograficznym

Od września 2011 r. pięć podmiotów udzielających mikrokredytów, które przedstawiły sprawozdania, finansuje 1 079 mikrokredytobiorców prowadzących działalność w różnorodnych sektorach. Dominującym sektorem jest handel, w którym działa 28,5 % finansowanych mikroprzedsiębiorstw, a następnie rolnictwo odpowiadające za 20 % takich mikroprzedsiębiorstw.

Wysoki odsetek mikroprzedsiębiorstw w sektorze rolnictwa można wyjaśnić obecnością w próbie instytucji *Patria Credit* i *Mikrofond*, które koncentrują się na obszarach wiejskich Rumunii i Bułgarii.

4. KOMPLEMENTARNOŚĆ I KOORDYNACJA Z INNYMI INSTRUMENTAMI UNII EUROPEJSKIEJ

Podmiot udzielający mikrokredytów potrzebuje zwykle finansowania, aby stworzyć swój portfel mikrokredytów i instrumentów podziału ryzyka w celu zmniejszenia ryzyka portfela. Potrzebuje on również załączkowego finansowania i niefinansowej pomocy technicznej w celu zbudowania lub poprawy swojego potencjału instytucjonalnego.

W ciągu kilku ostatnich lat zapewniono różne elementy wsparcia w zakresie mikrofinansowania w ramach szeregu uzupełniających się instrumentów UE:

- mikrofinansowanie Progress wypełnia poważną lukę w finansowaniu portfeli;
- gwarancje portfeli mikrokredytów są już dostępne w ramach programu na rzecz konkurencyjności i innowacji. Obecnie pozycje gwarancji w ramach programu na rzecz konkurencyjności i innowacji oraz mikrofinansowania Progress wzajemnie się uzupełniają. Zasadniczo gwarancje mikrokredytów wydaje się w ramach programu na rzecz konkurencyjności i innowacji, wyłącznie jeśli zawarcie danej umowy nie jest możliwe w ramach mikrofinansowania Progress ze względu na docelową lokalizację (państwa spoza UE), wysokość maksymalnej kwoty lub czysto komercyjny charakter portfela. EFI opublikował wytyczne dotyczące alokacji umów na swoich stronach internetowych, aby pomóc podmiotom udzielającym mikrokredytów w procesie składania wniosków;
- ograniczoną kwotę załączkowego finansowania przeznaczoną na pomoc pośrednikom mikrofinansowania w budowaniu potencjału przydzielono w ramach działań przygotowawczych Parlamentu Europejskiego (EPPA) na rzecz promocji rozwoju unijnych podmiotów udzielających mikrokredytów. *MicroStart* i *Qredits* skorzystały z dodatkowego wsparcia w ramach zarówno mikrofinansowania Progress, jak i EPPA. Ponieważ EPPA jest projektem pilotażowym, w obecnym okresie finansowania nie jest już dostępne żadne finansowanie załączkowe. Ze względu na powodzenie inicjatywy Komisja włączyła jednak element budowania potencjału do swojego instrumentu wsparcia w zakresie mikrofinansowania zaproponowanego w ramach programu na rzecz przemian i innowacji społecznych (zob. również sekcja 5);
- w ramach inicjatywy JASMINE ukierunkowanej na poprawę potencjału podmiotów udzielających mikrokredytów w wielu dziedzinach, takich jak zarządzanie instytucjonalne, systemy informacyjne, standardy sprawozdawczości i zarządzanie ryzykiem, podmioty udzielające mikrokredytów mogą otrzymać ocenę lub rating swojej instytucji, a następnie doradztwo i szkolenia pod kątem zidentyfikowanych słabych stron. W ramach inicjatywy JASMINE podmioty udzielające mikrokredytów uzyskują pomoc w przygotowaniach, tak aby mogły zakwalifikować się do dalszego wsparcia. Kilku beneficjentów inicjatywy JASMINE z powodzeniem wnioskowało o mikrofinansowanie Progress, np. *JOBS MFI* (BG), *Mikrofond* (BG), *Créasol* (FR), *Qredits* (NL), *Patria Credit* (RO) i *FAER* (RO). I odwrotnie, kilku pośredników mikrofinansowania Progress (na przykład *Qredits* i *microStart*) na późniejszym etapie złożyło wnioski o wsparcie w ramach inicjatywy JASMINE. Wskazuje to na komplementarny charakter tych dwóch inicjatyw¹³;
- mikrofinansowanie Progress uzupełnia również fundusze strukturalne. Szereg państw członkowskich korzysta z Europejskiego Funduszu Społecznego w celu finansowania usług w zakresie rozwoju przedsiębiorstw, takich jak opieka mentorska lub szkolenia dla początkujących. O usługach tych wiadomo, że zwiększają wskaźniki przetrwania nowych przedsiębiorstw, chociaż są

¹³

Proponowany późniejszy instrument na rzecz wsparcia w zakresie mikrofinansowania w ramach programu na rzecz przemian i innowacji społecznych (zob. sekcja 5) będzie wymagać od podmiotów udzielających mikrokredytów stosowania wysokich norm jakości zgodnie z zasadami European Code of Good Conduct for Microcredit Provision”.

kosztowne dla podmiotów udzielających mikrokredytów. Z tego względu od podmiotów udzielających mikrokredytów w ramach mikrofinansowania Progress wymaga się, aby współpracowały z organizacjami świadczącymi tego rodzaju usługi, zwłaszcza z organizacjami finansowanymi przez EFS;

- Komisja ułatwia wzajemne uczenie się w tej dziedzinie, finansując społeczność na rzecz przedsiębiorczości sprzyjającej integracji społecznej (COPIE – Community of Practice on Inclusive Entrepreneurship). W ramach tej sieci instytucji zarządzających EFS opracowano szereg narzędzi obejmujących planowanie działań, zarządzanie jakością, kształcenie w zakresie przedsiębiorczości, dostęp do finansowania i zintegrowane wspieranie przedsiębiorstw. Narzędzia te mają być pomocne osobom odpowiedzialnym za wyznaczanie kierunków polityki w usprawnianiu systemów wsparcia, tak aby przedsiębiorczość stała się realną możliwością dla wszystkich członków społeczeństwa, w tym dla grup w niekorzystnej sytuacji. Narzędzia te są dostępne przez Internet¹⁴;
- niektóre państwa członkowskie i regiony wykorzystują część środków przyznanych im w ramach funduszy strukturalnych na poprawę dostępu do finansowania dla mikroprzedsiębiorców bezpośrednio lub poprzez fundusze zarządzające, w tym w ramach inicjatywy JEREMIE.

5. WNIOSKI I PERSPEKTYWY

Chociaż mikrofinansowanie Progress funkcjonuje w pełni od nieco ponad roku, to już można wyciągnąć kilka pozytywnych wniosków. Z podpisanych 18 umów wynika, że mikrofinansowanie Progress zaspokaja potrzeby różnorodnych podmiotów udzielających mikrokredytów na terenie całej UE. Oczekuje się, że do końca 2012 r. zostaną podpisane kolejne umowy z podmiotami udzielającymi mikrokredytów w Austrii, Belgii, Irlandii, Niemczech, Szwecji, Włoszech i Zjednoczonym Królestwie. Ze sprawozdań podmiotów udzielających mikrokredytów wynika, że mikrofinansowanie Progress przynosi pozytywne skutki pod względem zatrudnienia i włączenia społecznego. Komisja we współpracy z EFI zbada kwestię, w jaki sposób można poprawić ramy sprawozdawczości dotyczącej skutków społecznych.

Komisja zaproponowała, aby w następnym okresie finansowym obejmującym lata 2014–2020 dalsze wsparcie rozwoju mikrofinansowania w całej UE realizowano w ramach programu na rzecz przemian i innowacji społecznych¹⁵. Rozwiązanie to byłoby oparte na skutecznym modelu pośrednictwa poprzez oferowanie również szerokiego zakresu produktów, rozpowszechnianie najlepszych praktyk oraz wprowadzanie włączenia społecznego pod względem finansowym poprzez wzmocnienie segmentów rynku o niedostatecznym finansowaniu. Jedno z zastrzeżeń dotyczące obecnego okresu finansowego związane jest między innymi z rozproszeniem wsparcia UE w zakresie mikrofinansowania w ramach szeregu oddzielnych, choć uzupełniających się, programów. Proponowany program na rzecz przemian i innowacji społecznych stanowi próbę stworzenia punktu kompleksowej obsługi na potrzeby wsparcia w zakresie mikrofinansowania. W ramach tego

¹⁴

www.cop-ie.eu

¹⁵

COM (2011) 609, wersja ostateczna.

programu udostępnione zostanie również finansowanie na rzecz budowania potencjału podmiotów udzielających mikrokredytów w oparciu o doświadczenia zdobyte w ramach inicjatywy EPPA oraz możliwe będzie finansowanie pomocy technicznej dla podmiotów udzielających mikrokredytów. Nadal możliwe będzie finansowanie programów mikrofinansowania, działań w zakresie budowania potencjału i usług w zakresie wspierania przedsiębiorczości w całej UE w ramach funduszy strukturalnych (EFRR i EFS), działających na zasadzie zarządzania dzielonego między Komisją i władzami państw członkowskich.